

• Faglig snakka

Matsikkerhet: Bruk av beite i inn- og utmark til kjøtt og melkeproduksjon en viktig del av vår matsikkerhet, skriver Margaret Eide Hillestad.

Foto: Lise Åserud / NTB

Biodiversitet og produksjon av mat

FNs anbefaling til hvordan jordbruket bør organiseres, er svært nær det norske, småskala landbruket.

FNs bærekraftsmål nummer 15 dreier seg om å bevare, beskytte og fremme bærekraftig bruk av økosystemer. Dette må sees i sammenheng med FNs bærekraftsmål nummer 2 om utryddelse av sult og matsikkerhet.

I Norge er bruk av beite i inn- og utmark til kjøtt og melkeproduksjon en viktig del av vår matsikkerhet. På den måten bidrar jordbruket til å ta vare på, beskytte og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, gjennom utvikling av unike kulturlandskap.

Biodiversitet er avgjørende for matproduksjonen i verden. Biologisk mangfold sikrer god jordhelse, pollinering av planter, det renser vann og forebygger store skader som følge av vær og vind og utgjør en genetisk reserve for domestiserte arter. Gjennom tap av biologisk mangfold, blir også jordbruket mindre motstandsdyktig mot sykdommer og mot klimaendringer.

Institusjoner som FN, OECD og EU viser til at det er et økende antall studier som dokumenterer at jordbruk bidrar til biologisk mangfold, og til økosystemtjenester som klimaregulering, vannregulering, estetiske verdier, fotosyntesen og mye mer.

Endring i bruk av areal er den største trusselen mot arts mangfoldet. Jordbruket er den største samfunnsøkonomiske sektoren som kan bidra til å ta vare på og øke det biologiske mangfoldet.

Av alle arter i Norge som er registrert utgjør truede arter 11,3 prosent. Av disse

Dokumentert tap

«Tap av biodiversitet som følge av bruk av plantevernmidler, mineralgjødsel og jordbearbeiding er dokumentert.»

Margaret Eide Hillestad er samfunnsøkonom og jobber som utreder/forsker i AgriAnalyse med tema innen landbrukspolitikk, industripolitikk, arbeidsplasser i hele landet og økosystemtjenester i landbruket.

Margaret Eide Hillestad

er så mye som 87 prosent truet som følge av endring i arealbruk, og det er 24 prosent av de truede artene som finnes i jordbrukets kulturlandskap.

Derfor må riktig drift videreføres og ikke avvikes. For eksempel er kulturmarkseng et eldorado for både blomster, beitemarksopp, insekter og urter. Nå trues imidlertid dette arealet av både gjødsling og gjengroing.

Forskerne bak FN-rapporten om tiltak for å fremme bærekraftig matproduksjon, presenterer produksjonssystemer som er bærekraftige og som samtidig kan brodfø en voksende befolkning. For å endre til et bærekraftig jordbruk vil det kreve teknologisk utvikling, strategisk bruk av økonomiske virkemidler og endret forbrukeradferd.

Forskerne bak denne rapporten anbefaler overgang til en agroøkologisk jordbrukspraksis som er forankret i lokalmiljøet, i lokalbefolkningens kunnskap og kultur, og i at myndighetene styrker livsgrunnlaget for små og mellomstore bruk. Det er spesielt viktig at produksjonen er tilpasset lokale forutsetninger og tradisjoner.

EU har analysert situasjonen i matproduksjonen grundig og kommet fram til at måten maten produseres og forbrukes på i unionen mange steder er skadelig for ønsket biodiversitet og bevaring av naturen, at det fører til for høye klimagassutslipp, dårlig vannkvalitet og tap av matjord. EU mener det er behov for en systemendring og tiltakene som foreslås må ta et oppgjør med forurensende produksjon, overforbruk og økologisk ødeleggende handel.

Dagens praksis for bruk av jord er kritisk for EUs økonomi og for livskvaliteten til

innbyggerne. Konkurransen om jord og intensivt jordbruk berører jordhelse og økosystemtjenester fra livet i og på jorda.

Tap av biodiversitet som følge av bruk av plantevernmidler, mineralgjødsel og jordbearbeiding er dokumentert. Det er dokumentert at degradering av jord koster EU store summer årlig, mens kostnadene ved å ta vare på jordhelsen er vesentlig mindre. Rapporten viser til at dagens virkemidler ikke er tilstrekkelige til å stoppe den negative utviklingen, og skaper problemer for EU med hensyn til å møte den økende etterspørselen etter mat, fiber og energi basert på landbruksjord.

FNs anbefaling til hvordan jordbruket bør organiseres, er svært nær det norske småskala landbruket som bygger på tradisjonell kunnskap kombinert med ny vitenskap, og med en mosaikk av ulike typer produksjoner, inkludert beitebruk og stolsbruk i aktiv drift. Dette er et jordbruk som bidrar til at landskapet består av både eng og beiter, kornåkre, fjell og fjorder.

Denne typen landbruk har i mange land forsvunnet til fordel for spesialisering i produksjonen, utnyttelse av stordriftsfordeler og utstrakt bruk av plantevernmidler, mineralgjødsel, avskoging og drenering av våtmarker, for kortsiktig økonomisk vinning på bekostning av naturens økosystemtjenester.

Norge har tatt vare på en variert bruksstruktur over hele landet, som vil koste mindre å videreføre enn hva det vil koste for f.eks. EU å legge om fra store områder med monokulturer og stordrift.

En omlegging til et bærekraftig jordbruk i tråd med hva både EUs organer og FN anbefaler må til, om FNs bærekraftsmål skal nås.